

Historický náučný chodník Bernolákovo

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Senec
Geomorfologické jednotky:	Podunajská rovina a Podunajská pahorkatina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus, vlak Bernolákovo
Východisko:	Bernolákovo, železničná stanica
Trasa:	Bernolákovo: železničná stanica - Železničná ul. - Športový areál Jána Popluhára - kostol sv. Štefana Kráľa - kaštieľ (Theresia Chateau) - kaplnka sv. Anny a späť - Poštová ul. - obecny úrad
Dĺžka, prevýšenie:	9 km, prevýšenie 35 m
Čas prechodu:	3 h
Počet zastávok:	13
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: kultúrno-historický, prírodovedný

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2013, 2019 obnova

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave; panely 5 a 6 nie sú osadené (2020).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad, Hlavná 111, 900 27 Bernolákovo, tel. 02 / 4020 0601; Občianske združenie Hrad Čeklís, Hlavná 94, 900 27 Bernolákovo

Poznámka: Náučný chodník prechádza po obecných komunikáciach a chodníkoch, t. z. je zväšča vhodný aj pre kočíky a vozíky či bicykle.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie, najmä na vlastivednú vychádzku alebo exkurziu.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Bernolákovo. Obec medzi Ivankou pri Dunaji a Sencom na kontakte južného cípu Trnavskej pahorkatiny a Podunajskej roviny pri toku Čierna voda. Staršia časť obce leží na vyzdvihnutej okrajovej kryhe neogénneho podložia s pokrovom spraší tiahnucim sa severným smerom, ktorú podmyla Čierna voda a odhalila tak v strmom svahu morske sedimenty (štrky, piesky, pieskovce, íly). Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1209, keď uhorský kráľ Ondrej II. daroval Šebešovi obec Čeki, neskôr nazývanú Čeklís. Jej história je spojená so strážením cesty vedúcej z Bratislavy do Trnavy a Šintavy (dnešná Trnavská ulica). Obec bola vo vlastníctve kráľov (Arpádovci, Karol Róbert z Anjou, Žigmund Luxemburský) a významných šľachtických rodov (Hunt-Poznan, grófi zo Sv. Jura a Pezinka, páni z Čeklísa, Matúš Čák, rod Abraháma Rufusa, páni z Rozhanoviec, rod Thurzovcov a rod Esterházyovcov). Bola tu poštová stanica na trase dostavníkovej poštovej cesty z Viedne do Sibiu v Sedmohradsku – prvá od Bratislavy –, ktorá sa prvýkrát spomína v roku 1553 a slúžila až do zavedenia vlakovej pošty. Túto funkciu obce pripomína Poštová ulica. Gróf Jozef Esterházy tu v rokoch 1714 – 1722 vybudoval barokový kaštieľ s francúzskym parkom a barokovou kaplnkou sv. Anny na jeho konci. V roku 1766 bola na severozápadnom okraji obce – neďaleko kaplnky Svätej Anny – založená manufaktúra na výrobu súkna a rôznych druhov bavlnených látok – kartúnka –, ktorá pracovala do roku 1790. V rokoch 1787 – 1791 tu pôsobil jazykovedec a kňaz Anton Bernolák, po ktorom bola obec v roku 1948 premenovaná.

Budova železničnej stanice v Bernolákove. Patrí k najstarším vidieckym staniciam na Slovensku – vznikla v druhej polovici 19. storočia na trase Centrálnej uhorskej železnice, ktorá spájala Viedeň cez Marchegg, Bratislavu a Štúrovo s Budapešťou. Finančnú záruku mal bankový dom Rotschild, ktorý bol v tom čase najväčším podnikateľom vo výstavbe železníc v Európe.

Hostinec Jadroň v Bernolákove. Historický hostinec na Trnavskej ul. v blízkosti mosta cez Čiernu vodu v centre Bernolákova. Keďže sa jeho prevádzka odhaduje na 300 rokov, ide pravdepodobne o najstarší fungujúci hostinec na Slovensku. Zachované sú pôvodné drevené stropy, točený komín a starý klavír. V minulosti slúžil ako zájazdový hostinec, v ktorom údajne prenocoval aj Adam Šangala, o čom sa zmieňuje rovnomenný historický román Ladislava Nádaši-Jégého.

Hrad Čeklís. Ruina hradu z druhej polovice 13. storočia na vyvýšenine nad strmým svahom nad tokom Čierna voda na okraji Bernolákova, ktorý strážil cestu z Bratislavy vedúcu na východ a vyberal mýto. Zanikol pravdepodobne v 16. storočí. V roku 1912 bola na hradnom vrchu s jeho zrúcaninou

postavená **vodáreň** Várdomb v tvare hradnej veže (v súčasnosti chátra). Na hradnom vrchu prebieha archeologický výskum.

Pamätník Antona Bernoláka. Bronzová busta slovenského jazykovedca a rímskokatolíckeho kňaza Antona Bernoláka (1762 – 1813) na štvorbokom žulovom podstavci od Frica Motošku odhalená v roku 1937 pri príležitosti Bernolákovho roka neďaleko rím.kat. kostola v centre Bernolákova. V rokoch 1787 – 1791 tu A. Bernolák pôsobil po štúdiách na svojom prvom kaplánskom mieste a vznikla tu aj najväčšia časť jeho vedeckého diela pre prvé uzákonenie spisovnej slovenčiny a pre jej uplatnenie sa v slovenskej spisbe. Na jeho počesť bol Čeklís v roku 1948 premenovaný na Bernolákovo. Na fare je jeho pamätná izba.

Esterházyovský kaštieľ v Bernolákove. Monumentálna baroková stavba s pôdorysom U na západnom okraji Bernolákova, ktorú dal vybudovať Jozef Esterházy spolu s okolitým parkom v rokoch 1714 – 1722. Na vstupnej bráne do areálu kaštieľa je rodový erb. V parku boli vysadené exotické druhy drevín, napr. sekvoja obrovská, pínie, katalpy, platany, tisy, borievka kráľovská, gaštany a duby. Kaštieľ navštevovali aj príslušníci viedenského dvora, napr. Mária Terézia tu v roku 1766 oslávila svoje narodeniny. V roku 1910 kaštieľ súkromne navštívil americký prezident Theodore Roosevelt. Kaštieľ je po rekonštrukcii a slúži ako hotel a reštaurácia s golfovým ihriskom v parku.

Podunajská rovina. Rozsiahly geomorfologický celok na juhozápade Slovenska pozdĺž Dunaja medzi Bratislavou, Patincami, Novými Zámkami, Seredou, Sencom a Pezinkom zaberajúci nivu Dunaja a jeho prítokov s časťou ich terás. Na krátkom úseku na severozápade susedí s Malými Karpatmi, inde len s Podunajskou pahorkatinou. Za Dunajom, ktorý tvorí slov.-maď. štátnu hranicu, rovina zväčša pokračuje s výnimkou dvíhajúcej sa pahorkatiny východne od ústia Mošonského Dunaja (južne od Číčova). Toto rovinné územie s lokálnymi plytkými depresiami či drobnými nevysokými terénnymi vlnami v nadmorských výškach 106 – 164 m budujú holocénne nívne alebo pleistocénne terasové riečne naplaveniny (hlinité, ílovité, piesčité a štrkovité sedimenty) miestami prikruté ostrovčekmi viatych pieskov (napr. Senec, Sered', Vozokany, Veľké Kosihy) či spraší (napr. Hurbanovo). Juhozápadná polovica Podunajskej roviny medzi Dunajom, Malým Dunajom a dolným tokom Váhu predstavuje **Žitný ostrov**, ktorý je mohutným starým agradačným valom Dunaja. Z jeho centrálnej, najvyššej, časti sa kedysi Dunaj sklúzol do susedného nižšie položeného územia a tá – ako najsuchšia v zamočiaranom okolí – bola využitá pre osídlenie a dopravné línie. Po svojom presune Dunaj pokračoval v tvorbe nového agradačného valu, ktorý je osou svojrázneho územia so sústavou dunajských riečnych ramien a akumulčných depresí medzi nimi. Pre tvarovú i vývojovú podobnosť s normálnymi riečnymi deltami sa táto podunajská oblasť nazýva **vnútrozemskou delťou**. Vyvinula sa ešte pred zásahmi človeka do prirodzeného hydrologického režimu Dunaja pod miestom jeho prerezania sa cez Karpaty a jeho vstupom do tektonicky poklesávajúcej severozápadnej časti Malej dunajskej kotliny, v ktorej rieka pre spomalenie svojho toku sedimentovala veľké množstvo štrkov a štrkopieskov prinášaných najmä počas povodní zo svojho horného toku. Akumulácia dunajských štrkopieskov v oblasti tejto „delty“ dosahuje hrúbku od niekoľkých m pri Bratislave až do cca 600 m v gabčíkovej depresii a tvorí obrovskú prírodnú zásobáreň pitnej vody, žiaľ, ohrozovanú v dôsledku priepustnosti sedimentov kontamináciou nebezpečných látok z priemyslu a poľnohospodárstva. Podnebie je teplé a suché, zrážky dosahujú 500 – 600 mm za rok, z pôdných typov najhojnejšie sú fluvizeme, čiernice a černoze, v území tečie Dunaj, Malý Dunaj, Čierna voda, Dudváh, dolné toky Váhu, Nitry a Žitavy. Prirodzené hydrogeografické pomery boli od polovice 19. storočia človekom silno ovplyvňované za účelom maximalizácie poľnohospodárskej produkcie získavaním ornej pôdy na úkor zamokrených lúk ako aj ochrany pred povodňami, čo dokumentujú početné antropogénne formy reliéfu, napr. kanály (odvodňovacie, zavlažovacie), hrádze, stavidlá, prečerpávacie stanice. Veľmi cenné pre zachovanie biodiverzií v prevažne poľnohospodárskej krajine sú fragmentárne zachované lesy (lužné lesy a teplomilné panónske duby), mokrade, druhovo bohaté nívne lúky a vodné biotopy.

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Iplľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Iplľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný - na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) - a mierne zvlnený až zvlnený - na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na eróznodenuďačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), prolúviálnych kužeľoch pod úpäťami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) zníženín a (zalesnených) vyvýšenín a náhlými (pravouhlými) zálomami riečnej siete. V dôsledku tejto pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov - dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozeď a hnedozeď, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejníň tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) dopĺňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Názvy informačných panelov

1. Železničná stanica a návšteva amerického prezidenta
2. Božie muky
3. Budova hostinca Jadroň
4. Športový areál Jána Popluhára
5. Príroda, rieky a železničný most
6. Budova čerpacej stanice Esterházyovského vodovodu
7. Zrúcanina hradu Čeklís
8. Stĺp hanby. Pamätník padlým v I. svetovej vojne
9. Pamätník Antona Bernoláka
10. Barokový kaštieľ rodu Esterházyovcov
11. Kaplnka sv. Anny
12. Memoriálna kaplnka grófa Jozefa Esterházyho
13. Poštová ulica

